

**ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»**

**МАТЕРІАЛИ
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених**

(5 листопада 2024 року)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Збірник матеріалів
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА**

Випуск 4
5 листопада 2024 року

Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2024 рік

Рекомендовано до друку Вченою радою університету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Педагогічний альманах «Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика»: збірник матеріалів IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (5 листопада 2024 року). Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2024. Вип. IV. 301 с.

Організаційний комітет:

Богущ А. М.	— дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова);
Бабчук О. Г.	— кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови);
Кавиліна Г. К.	— кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар);
Булгакова О.Ю.	— доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології;
Левицька М.І.	— методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і представлених даних несе автор.

Технічне редагування матеріалів збірника — О.І. Кисельова.

<i>Сторож В. В.</i> Лепбук – інноваційна технологія дошкільного навчання.....	160
<i>Berezovska L.</i> Professional readiness of preschool education teachers for innovative activities.....	168
<i>Lysenko O. M., Melnychuk N. M.</i> Internationale politik zum schutz von flüchtligen und migranten.....	173
<i>Cojocari L., Ohrimenco (Boțan) A.</i> Valorizarea jocului-călătorie în familiarizarea copiilor cu diversitatea naturii.....	181

Розділ III. Особливості інклюзивних підходів

<i>Корзун Л. М.</i> Особливості розвитку та інклюзивне навчання дітей з порушенням інтелекту.....	196
<i>Кузнецова Т. М.</i> Інклюзивна практика у системі дошкільної освіти.....	203
<i>Літовченко О. В., Василенко А. І.</i> Особливості пізнавальної активності в дітей з порушеннями мовлення....	210
<i>Тубичко Ю. О.</i> Психолого-педагогічна готовність майбутніх фахівців до роботи у закладах дошкільної освіти з інклюзивною формою роботи.....	218
<i>Kovylyna V., Lepykh T.</i> Features of inclusive practice.....	226

Розділ IV. Професійні якості майбутніх фахівців дошкільних закладів

<i>Зоткіна Ю. С.</i> Розвиток толерантності в дошкільному віці.....	232
<i>Кавиліна Г. К.</i> Психологія емоційних станів та управління ними у дітей старшого дошкільного віку.....	238
<i>Кримова Н. О., Бирка А. В.</i> Формування особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку: проблематика та психолого-педагогічні рішення.....	244
<i>Кримова Н. О., Розумна-Ребдело С. В.</i> Дивергентне та конвергентне мислення в контексті творчого процесу...	249
<i>Панасюк Л.</i> Аналіз підходів до вивчення професійного самовизначення майбутніх фахівців.....	256

практичні проблеми психології та соціальної роботи. 2021. Вип. 2(55). С.83-100.

5. Петяк О. В. Особливості активізації внутрішніх ресурсів дітей у кризових станах. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. Київ, 2021. Том 32 (71). № 1. С.115-120.*

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ РІШЕННЯ

**К.психол.н., доц. Н. О. Кримова
Магістрантка А. В. Бирка**

У сучасному світі, який зазнає постійних соціальних, економічних та культурних змін, формування особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку набуває особливої важливості. Цей процес є фундаментальним для подальшого розвитку особистості дитини, впливає на її соціальну адаптацію, формування самосвідомості та самовизначення в майбутньому. Питання ідентичності не до кінця вивчене в динаміці розвитку дітей дошкільного віку. Загалом не існує чітких стратегій, методик, рекомендацій щодо виховання особистісної ідентичності. Зокрема, у контексті української системи дошкільної освіти, проблема формування ідентичності є актуальною через необхідність створення умов для всебічного розвитку особистості дитини, здатної до самостійного прийняття рішень і соціальної інтеграції. Тому, вивчення процесу формування особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку, а також визначення педагогічних умов, що сприяють ефективності цього процесу, є першочерговим питанням у психолого-педагогічній практиці.

Наукове дослідження проблеми формування особистіс-

ної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку базується на працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених.

На думку І. Беха, ідентичність виховується через самопізнання, моральні переконання та інтеграцію особистих цінностей. Головним в цьому процесу є розвиток рефлексії, що дозволяє аналізувати поведінку, розуміти мотиви та керуватися моральними принципами. І. Бех наголошує на важливості особистісно орієнтованого підходу до виховання, який враховує унікальність кожної дитини, її внутрішній світ, а також необхідність формування емоційної стабільності та здатності до рефлексії [2].

О. Кононко акцентує увагу на ролі соціальної взаємодії у процесі формування ідентичності. Підкреслюється, що дитина набуває розуміння своєї ролі в суспільстві через взаємодію з оточуючими, засвоюючи соціальні норми та правила поведінки [5].

Т. Дороніна вказує на важливість формування гендерної ідентичності у дітей, підкреслюючи, що цей процес є складним і багаторівневим, включає усвідомлення дитиною своєї статевої приналежності та прийняття відповідних соціальних ролей [4].

С. Бабюк зазначає, що успішне формування особистісної ідентичності неможливе без тісної співпраці між сім'єю та закладом дошкільної освіти. Саме в цій взаємодії створюються умови для гармонійного розвитку особистості дитини [1].

М. Коток досліджує роль когнітивного компонента у формуванні ідентичності, розглядаючи цей процес як засвоєння дитиною уявлень про себе та оточуючий світ, що відображаються у її поведінці та самооцінці. А основними чинниками впливу на формування особистісної ідентичності визначає: самооцінку, гендерну ідентичність, сімейне виховання та соціалізацію [6].

Н. Гавриш акцентує увагу на важливості інтегрованих занять, які сприяють гармонійному розвитку особистості, поєднуючи інтелектуальну, емоційну та соціальну складові [3].

А. Літкевич підкреслює важливість педагогічного середовища у формуванні ідентичності, зазначаючи, що заклад дошкільної освіти має забезпечувати не тільки освітню підготовку, але й створювати умови для індивідуального розвитку кожної дитини [7].

У дослідженні стану сформованості особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку було виділено основні критерії, а саме: когнітивний критерій (включає аспекти, пов'язані з тим, що діти знають про себе, їх здатність розпізнавати власні характеристики та розуміти свої особистісні риси, здібності та інтереси); емоційно-ціннісний критерій (дає змогу визначати емоційне ставлення дітей до себе та інших, ступень розвитку емоційної сфери та здатності до моральних суджень); соціально-поведінковий критерій (спрямований на розуміння того, як діти адаптуються до суспільства, на їх здатність взаємодіяти з іншими та інтегруватися в соціальні групи).

Дослідження проводилось в три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. На констатувальному етапі дослідження використовувалися такі методики:

1. Методика «Я-образ»: метою було дослідження рівня самосвідомості дітей старшого дошкільного віку, їх здатності до усвідомлення власних рис, інтересів та бажань. Діти обирали зображення, що, на їхню думку, найбільш відповідають їм самим, пояснюючи свій вибір. Результати показали, що більшість дітей мали недостатньо розвинену здатність до самоусвідомлення та обґрунтування власних виборів.

2. Методика «Емоційний світ дитини»: використовувалась для оцінки рівня емоційної стабільності та здатності до емоційної регуляції. Дітям пропонували розпізнати та описати свої емоційні стани за допомогою карток із зображеннями різних емоцій. Більшість дітей мали труднощі з точним визначенням власних емоційних станів, що свідчило про недостатній рівень емоційної регуляції.

3. Методика «Моральна дилема»: дозволила оцінити

здатність дітей до моральної оцінки власних дій та вчинків інших. Дітям пропонували розв'язати моральні дилеми, наприклад, вирішити, чи варто залишити собі загублену іграшку чи повернути власнику. Результати показали, що діти часто приймали рішення, не враховуючи моральних аспектів ситуації.

4. Методика «Соціальна інтеграція»: оцінювала здатність дитини до інтеграції в соціальні групи, її взаємодію з іншими дітьми. Групові ігри показали, що більшість дітей мають середній рівень соціальної адаптації, але виявлено також значну кількість випадків низької активності у взаємодії.

5. Методика «Ідентифікація в соціальній групі»: використовувалася для визначення рівня усвідомлення дитиною своєї ролі в групі. Діти мали відповісти на запитання про те, як вони бачать свою роль у колективі. Більшість дітей не змогли чітко визначити свою роль або не розуміли соціальних норм, що діяли в їхній групі.

На формуальному етапі дослідження були використані різноманітні педагогічні засоби для формування особистісної ідентичності дітей старшого дошкільного віку:

- розвиваючі заняття та ігри: включали заняття з розвитку самосвідомості, емоційної стабільності, моральних якостей. Особливу увагу приділяли іграм на розвиток емоційної регуляції, соціальних навичок, усвідомлення себе як частини соціальної групи;

- соціально-рольові ігри: заняття сприяли розвитку здатності дітей усвідомлювати соціальні ролі, навички взаємодії в групі, здатність до прийняття спільних рішень та відповідальності;

- робота з батьками: проводилися індивідуальні консультації, семінари з питань розвитку особистісної ідентичності дітей. Акцентувалась увага на важливості гармонійного виховання та підтримки дитини в процесі самопізнання;

- психологічні заняття для дітей, які включали елементи арт-терапії, обговорення моральних дилем, створення ситуацій морального вибору з подальшим аналізом їхніх рішень.

Під час контрольного етапу дослідження ті ж методики, що й на констатувальному етапі, були використані для оцінки ефективності впроваджених педагогічних засобів. За результатами дослідження виявлено, що рівень сформованості особистісної ідентичності значно підвищився в експериментальній групі: відсоток дітей з високим рівнем особистісної ідентичності зріс з 5% до 32%, тоді, як у контрольній групі він залишився на рівні 14%. Середній рівень особистісної ідентичності: експериментальна група показала зростання з 41% до 45%, що свідчить про позитивну динаміку. У контрольній групі цей показник залишився майже незмінним (36% і 41%). Низький рівень особистісної ідентичності: кількість дітей з низьким рівнем ідентичності в експериментальній групі зменшилася з 54% до 23%, що вказує на ефективність застосованих методик. У контрольній групі цей показник, навпаки, зріс з 50% до 45%.

Результати дослідження підтвердили ефективність розробленої системи роботи з формування особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку. Порівняльний аналіз результатів констатувального і контрольного етапів показав суттєві позитивні зміни в експериментальній групі. Проведені заходи сприяли розвитку у дітей здатності до самоусвідомлення, емоційної регуляції та соціальної адаптації.

Таким чином, дослідження підтвердило, що формування особистісної ідентичності є складним і багатоетапним процесом, який потребує комплексного підходу психолого-педагогічних заходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабюк С. М. Педагогічні умови фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку у взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї: автореф. канд. пед. наук : 13.00.08. Київ, 2011. 12 с.
2. Бех І. Д. Виховний процес в осягнутих глибинах. *Шкільний світ: Спецвипуск «Виховний процес в осягнутих*

глибинах». 2014. № 5(685). С. 4-41.

3. Гавриш Н. В. Інтегровані заняття: Методика проведення. Київ : Шкільний світ, 2007. 128 с.

4. Дороніна Т. О. Гендерна чутливість. Енциклопедія прав людини : соціально-педагогічний аспект. Житомир : Волинь, 2014. С. 142-145.

5. Кононко О. Л. Умови розвитку в ранньому онтогенезі цілісного світобачення. *Педагогіка : науковий вісник Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного ін-ту ім. Т. Шевченка*. 2013, С. 85-91.

6. Коток М. О. Дослідження стану вихованості особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*. 2016. №8. С. 69-74.

7. Літкевич А. Формування національно-культурної ідентичності в умовах конкурентоспроможного закладу освіти. *Формування національно-культурної ідентичності особистості у викликах часу : збірник матеріалів Всеукраїнського круглого столу*. Кам'янець-Подільський, 2018. С. 75-77.

ДИВЕРГЕНТНЕ ТА КОНВЕРГЕНТНЕ МИСЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ

К.психол.н., доц. Н. О. Кримова
Магістрантка С. В. Розумна-Ребдело

Підвищений інтерес до теми творчого розвитку особистості пов'язаний з динамічною зміною світу. З новими потребами та можливостями які постають перед суспільством. Науковий прогрес, розвиток інформаційних технологій потребують не просто зміни особистого світогляду людини, а нового типу мислення, нових підходів, ідей та комбінацій.

Уява є однією з найважливіших здібностей людського розуму, яка дозволяє створювати нові образи, сценарії та концепції. Вона є основою для творчості, інновацій та вирі-